

ban is közel áll hozzánk, a magyar sorsot látjuk benne. Ahogyan a halálát, eltűnését ködbevesző bizonytalansággal megírja Komáromi, az művészkéz biztos vonása, olyan távlatot ad hátterül, hogy főalakja a végtelenbe nő, az örökkévalóságba.

A többiek, akik köréje csoportosulnak, nemcsak a főkozák alakját érvényesítik erősebben, mesteri rajz mind egyik önmagában is. A másik nagyapa, aki halálával teremt békét az ellenfelek között — a szelíden szenvedő nagyanya, — a száratlan csizmás csavargó, rongyaiban is hetyke «szabadlegény», — az embernyúzó kasznár valamennyien élnek, valósággal ismerjük őket, mintha magunk volnánk az a kisdíák, aki közülök szakadt el egy tágasabb horizontú életbe, amelyből a költőnek minden élménye és benyomása megtisztulva, mélyebb értelmet nyerve ragyog vissza a szegény és szomorú szülőföldre. Az a művészi erő, amellyel az író rákényszerít és egyben képessé tesz, hogy az ő szemével lássunk és az ő szívével érezzünk, s megsejtsük az örök magyar fájdalom, keserűséget, amely a sorok között bujkál, a könyvet a mai magyar irodalom legjobbjai közé emeli.

Réz Gyula.

Weis István: Hova? A magyar jövő útja. Eseménye publicisztikai irodalmunknak Weis István tél elején megjelent könyve. Hírlapokban, folyóiratokban egyre-másra látnak napvilágot dicséretes és támadások, ankéteken vitatják meg a szerző javaslatait, egyszóval a könyv feltűnést keltett. Nem is csoda. Weis írásai mindenekelőtt érdekesek. Közvetlen, színes előadásmód, könnyed, formás, élénken hangsúlyozott mondatok, biztos célkereső gondolatmenet. Gazdag tárgyismeret, széleskörű műveltség, gyors és éles ítélet, eszmék vecipialására és formába öntésére való páratlan készség, ezek a szerző legfeltűnőbb kvalitásai.

S mindez a meggyőződés átragadó hevületével jelentkezik munkáiban s azzal a bátorsággal, amely mögött mintha mindég volna valami a nagyotmondó rejtett örömeből, a hatáskeresésből s az olvasó nem tudja, vajjon ez az eszmék céltudatos propagandája-e, vagy az előadóművész túlzása? Bármint van is, Weis könyveit olvassák, azok túllépnek a könyvsiker határán, majdnem közéleti eseménnyé nőnek.

A magyar jövő útja. A könyv címe tehát programra utal. De a bevezető sorokban már szűkíti a szerző a célkitűzést, mondván, hogy az egységes nemzeti közvélemény kialakítását kívánja szolgálni mintegy előszántásul valamely nemzetpolitikai program kitermeléséhez. Weis lelki alkata szerint inkább kritikus, mint organizátor s még e könyvében is túlnyomó a társadalomrajz a reformjavaslat felett. De míg előző könyvében (A mai magyar társadalom. 1930.) értékeléstől mentes objektív képet akart adni, most szabadjára ereszti bíráló kedvét s élénk, olykor ríktó kritikával színezi közállapotaink élesvonalú rajzát, hogy meggyőző perspektívát nyisson a munka programmatikus elemeinek, a néhol egyéni, többnyire azonban a szakközvélemény vitáiból kiemelt reformjavaslatoknak.

A problémaláncot a külpolitikai orientáció kérdésével nyitja meg a szerző. Voltaképen a hivatalos külpolitika koncepcióját fejti ki. Fél a szláv gyűritől és a szlávbarát francia külpolitikától, ezért erős németbarátságot kíván a szerinte gazdasági előnyt sem ígérő osztrák szövetség kizárásával. További támaszt Angliában és Olaszországban keres. Az utódállamok s így Románia felé a külpolitikai viszony és érdekhálózat realitáit mellőzi s ezzel maga zárkózik el koncepció gondolatvilága elől.

Új Az államélet kritikájának két fejezetet szentel a szerző. Ezek már bő-

velkednek egyéni felfogásban és javaslatokban, különösen pedig a helyzetkép egyéni színezésében. Általában jól látja a «beteg állam» kórtüneteit, az állam belső erőinek sorvadását, a kormány túlhatalmát s az önkormányzati és törvényhozó testületek elgyengülését, a túlzott bürokratizmust és centralizmust. Látja a köztársasági gondolat erősödését, a túltengő protekcionizmust s a korrupciót. Mindezt nem egyszer túlozva festi egészen a torzitásig. Kivezető útnak az államfő pozíciójának erősítését, a kisebb létszámú, tiszta választással nyert képviselőház, a feudális és önkormányzati képviselőtestület elhagyásával újja szervezendő felsőház reformját s az önkormányzatok erősítését és demokratizálását jelöli meg a szerző. Az államészmét mindenképen erősíteni kívánja s itt teszi sokat szemére hányt kiszólását a katekizmusról, amely iskola-példája a hatáskeltésre szánt nagyotmondás visszafelé elsülő túlzásainak. «Nem fontos, úgymond, hogy a gyermek a katekizmus kérdéseire feleljen tudjon, de az elkerülhetetlen, hogy az államról szemléletet kapjon stb.» Másik máris hirhedt mondása, egy szinte sértő utalás. Azt kívánja ugyanis, hogy papjaink a nemzeti egységet és érzést veszélyeztető torzsalkodás helyett a feltétlen nemzeti érzésre és az államnak hozandó áldozatokra buzdítsák híveiket s e tekintetben vegyenek példát a román és szerb görögkeleti papoktól. A szerző itt is, mint több helyt, meg nem engedhető módon általánosít s nem vet számot a nyilvános szó dinamikájával. Bántó szertelenség és szintén nem fogja a szerző dicséretes célját: az egységes magyar közvéleményt szolgálni, a főpapok közjogi szereplésének megszüntetésére tett javaslata, mely nyilvánvalóan Rómára utal. A magyar főpapság történelmi szerepe igazán nem nyújt alapot erre a vádnak is beillő aggodalomra. A papi coelibatus és az egyházi vagyon ha-

tásának elsietett, túlzó s így végeredményben szerencsétlen taglalása is sok ellentmondást válthat ki. Bizonyos felszínességgel, meglepő megállapításokban és általánosításokban bővelkedő kritikával intézi el a szerző a tudományos élet és kultúrpolitika problémáit. A szókimondás és az erkölcsi bátorság nálunk oly ritka erénye is célját téveszti, ha nem párosul eléggé igazságszeretből fakadó körültekintéssel, nagy erkölcsi komolysággal és a jót-rosszat egyaránt mérlegre vető lelkiismerettel. Kevesebb-több lett volna s több hasznára vált volna az ügynek, amit a szerző, elhisszük, szolgálni akar.

Jobban sikerült társadalmunk hazugságairól és a háború utáni erkölcsiég alakulásáról írt fejezete. Itt a szerző nagy szociográfiai képessége jutott szóhoz. Viszont gazdasági fejezetei (Mit mond a barázda? A gyárkémény és a főkönyv) bizonyára heves vitát fognak kelteni az orthodox kapitalizmus és a társadalmi kötelezettséget is hangsúlyozó tulajdonjogfelfogás hívei között. A szerző új magánjogi rendszert kíván, amelyben a termelőjavak, a nagybirtok a produktivitás érdekében állami felügyelet alá kerülne esetleg egészen az állami kisajátításig, sőt mondhatni az elkobzás határáig. E reformok itt-ott már nemcsak a gazdasági célszerűség szempontjából (az állam semmi formában sem tud olyan jól gazdálkodni, mint a magángazdaság), hanem a tulajdonjog felfogása szempontjából is igen aggályosak s már-már világnézeti szakadék szélein járnak. Gazdasági radikalizmusát az utóbbi évek gazdasági kormányzati kudarcai magyarazzák. Nem egy egészséges javaslata mellett van egy-két meglepő is, amelyben például területális törvénnyel (!) kívánja megszüntetni az alföldi latifundiumok körüli szociális bajokat.

A könyv utolsó fejezete az Alföld-probléma sikerült összefoglalása. He-

lyes telepítési akciót, a községesítést, a tanyavilág felszabadítását, erdősítést, csatornázást, helyes út- és gazdaságpolitikát kíván itt a szerző.

E futó szemle után végső konklúzió az, hogy Weis István könyve a maga egészében hasznos könyv lehet. Bármennyire vitathatók is egyes javaslatok s bármennyire kétségtelen, hogy megállapításai igen különböző értékűek, a szerzőnek sikerült a szinte letargikus közönybe süllyedt közvéleményt a nemzetsors jól kiszemelt kérdéseinek kiméletlen, sokszor szinte provokatív felmutatásával megmozgatni. Nem mondhatjuk, hogy íme itt a program, most már csak a pontos megvalósításra van szükség. De vannak a könyvben helyes útmutatások és hasznos problémafelvetések. Társadalmunk, közintézményeink kitűnő ismerőjének vótuma, ha nem is csalahatatlan, mégis eredményes megnyilatkozás a *közgondolkodás tisztázására*. Ezúttal Weis István kisebb tárgyi elismerést szerez, mint előző könyvével szerzett, de lehet, hogy ez a munkája csekélyebb belső érték mellett s a «scandala hand necessaria» ellenére is nagyobb hatású lesz amannál.

Szombatfalvy György.

Dr. Jancsó Elemér : Északafrikában. (Utijegyzetek az arabok világból.) Kolozsvár. — Ha messzi útról kedves ismerősünk érkezik, kíváncsian ülünk mellé, elbeszélését érdeklődéssel és figyelemmel hallgatjuk. Szívesen olvassuk a fürge tollal, ujságírói leleménnyel készült útirajzot is, ha a napisajtó rövidéletű hasábjain kerül eléink s a figyelmes riporter szemén keresztül exotikus népek életét mutatja be nekünk. De a mi világlátott kedves ismerősünk *cikkbe*, fürge riporterünk *könyve* menti élményeit s ezzel már arra kényszerít bennünket, hogy a bemutatott exotikus világ tárgyi érdekességein túl az író is megmérjük.

Dr. Jancsó Elemér nem a tudós

utazók, a Sven Hedinek, Stein Aurélok tanítványa. Ambíciója «supán pár pillanatfelvétel egy olyan világból, ahová magyar utazó ritkán vetődik el». Ilyen pillanatfelvételekből formálódott ki ez a könyv is, mint a Földközi-tenger népeit ismertető nagy mű részlete. Meglátja és feljegyzi azt, amit útközben (Marseille—Oran—Sidi Bel Abbas—Tlemecen—Alger—Constantine—Tunis—Kairouan—Tunis) meglátni és feljegyezni lehet. Kár, hogy ezekből a pillanatfelvételekből nemcsak a tudós alaposága, de a művészi fénykép plaszticitása, élessége, készülésmódjukból az írói eszközökkel való bánni tudás s a gondos retouche is hiányzik: «jelentőséggel bír», «úgy néz ki» stb. Olvasás közben érezzük, hogy a gyenge írói eszközökkel, felületesen nyújtott tárgyi ismereteknél, a rosszul sikerült képeknél jobban érdekel a magyar szemmel, erdélyi szemmel látó, erdélyi szívvel szóló kisebbségi ujságíró lelki attitűdje. Felujjong, ha Afrikában a Ganz-Danubius-gyár traktorait látja, szívére szorítja az idegen légió magyarjait, az arab dal Bartók dalaira s az ősi Erdélyre, Algerből távozása Reményik versére emlékezteti. Az arabokban sorstársakat lát, akikkel hosszan elbeszélgethet «a kisebbségi sors kegyetlen voltáról». Melléjük is szegődik egész lelkesedésével. A franciákkal nem tud megbékölni. Mocsarak kiszáritása, öntözőcsatornák, duzzasztógátak, mintagazdaságok, traktorok, olaj- és narancsfák ültetése százezerszámra, modern, aszfaltos országutak, európai jellegű, forgalmas városok, boulevardok, parkok, a bennszülött lakoságnak a közegészségügyi és általános kulturnívó hatása alatt megháromszorozódott száma — mind nem képesek ezt a szinte romantikus ellenszenvét csökkenteni. Az afrikai városok régi, ősi arcát keresi s úgy látja, hogy Európa megölte civilizációjával a kelet színes világát. Afrika lelkén, «ezen a szilaj,